

College voor de Rechten van de Mens

Rapportage

Aan de 87e zitting van het VN-Comité inzake de uitbanning van
alle vormen van Rassendiscriminatie (CERD)
ten behoeve van de behandeling van de 19e - 21e rapporten
van Nederland

Inhoudsopgave

I.	Samenvatting en aandachtspunten	1
II.	Leeswijzer	3
III.	Algemene inleiding	3
	1. Veel rapporten over (ervaren) rassendiscriminatie	3
	2. Rol van de overheid te bescheiden	4
IV.	Commentaar van het College	5
	1. Nationaal beleid en infrastructuur ter bestrijding en voorkoming van rassendiscriminatie (Artikel 2 CERD)	5
	1.1. Antidiscriminatiebeleid geeft niet altijd voldoende aandacht aan problemen van alle groepen	5
	1.2. Zorgen en verbeterpunten	6
	1.3. Racisme, xenofobie in het publieke (media)debat	8
	1.4. Intolerantie in het politieke debat	10
	1.5. Immigranten in de samenleving	12
	1.6. Inburgeringsbeleid	14
	2. Economische, sociale en culturele rechten, non-discriminatie (art. 5 CERD)	16
	2.1. Arbeid (artikel 5 e (i))	16
	2.2. Onderwijs (artikel 5 e (v))	18
	2.3. Huisvesting (artikel 5 e (iii))	20
	2.4. Toegang tot openbare gelegenheden en/of diensten (artikel 5 (f))	20
	3. Discriminatie in Caribisch Nederland (artikel 6)	21
	4. Bestrijding van vooroordelen en stereotypen (artikel 7 CERD)	21
V.	Appendix (Cijfers van het College over discriminatie, 2010-2014).....	23

I. Samenvatting en aandachtspunten

Voorkomen, specifiek beleid waar nodig en bestrijden van discriminatie als verantwoordelijkheid van de regering

Voorkomen van discriminatie

Het belangrijkste punt dat het College voor de Rechten van de Mens (hierna: het College) onder de aandacht brengt is dat de Nederlandse overheid de laatste jaren de bestrijding van rassendiscriminatie heeft geïntensiveerd, maar dat zij onvoldoende maatregelen treft ter voorkoming van discriminatie. De relatief geringe aandacht voor preventie komt naar voren bij vrijwel alle thema's die aan bod komen in de rapportage van het College.

Bij verschillende thema's signaleert het College dat de focus van de aanpak van discriminatie door de overheid overwegend op repressief beleid ligt. Dit ziet het onder meer terug in het feit dat de overheid zich enorm inspant ter vergroting van de aangifte- en meldingsbereidheid van burgers, zodat meer meldingen en klachten binnenkomen bij de politie en Anti-Discriminatievoorzieningen. De focus hierop is echter problematisch, gezien berichten dat de politie meldingen niet altijd registreert en het Open Ministerie slechts in een zeer beperkt aantal gevallen vervolging instelt van zaken die door de politie zijn geregistreerd. De regering zou daarom meer moeten investeren in preventief beleid, onder andere door de oorzaken van discriminatie vast te stellen en die aan te pakken. Repressieve benadering van discriminatie zou het sluitstuk van beleid moeten zijn. Een preventieve benadering omvat tevens de verplichting tot het tegengaan van etnische, religieuze en gender stereotyperingen en vooroordelen die veelal ten grondslag liggen aan discriminatie. De regering zou zich er meer van bewust moeten zijn dat niet alle discriminatie bewust en opzettelijk is. Zo komt subtiele discriminatie meestal voort uit stereotiepe opvattingen en is vaak impliciet en onopzettelijk.

Het College constateert tevens dat de regering preventie nu nog te beperkt opvat. Zij ziet dit slechts als een verplichting tot voorlichting en educatie van jongeren in het onderwijs, en het brede publiek (de langlopende publiekscampagne). De mogelijkheden die daarbuiten liggen, in het aanbieden van training, ook over mensenrechten, aan relevante beroepsgroepen zoals docenten, politiefunctionarissen en leden van de rechterlijke macht bijvoorbeeld, dient de overheid beter te benutten.

Specifiek beleid waar nodig

Het tweede punt dat het College naar voren brengt is de manier waarop de regering haar huidige algemene antidiscriminatiebeleid voert, na een periode waarin specifiek beleid ten aanzien van bepaalde groepen is gevoerd. Het College onderschrijft het uitgangspunt van de regering dat dergelijk algemeen beleid, in beginsel, effectief zou moeten zijn voor alle groepen en dat aanvullende maatregelen gericht op specifieke groepen moeten worden getroffen indien nodig.

Het College constateert echter dat dit onvoldoende gebeurt. De regering gaat niet vaak genoeg over tot het treffen van specifieke maatregelen voor groepen die onvoldoende baat hebben bij het algemene antidiscriminatiebeleid. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de implementatie van de Wet Inburgering Buitenland. Een strikte uitleg van de verplichting om het inburgeringsexamen te halen treft kwetsbare groepen, zoals ongeletterden en vrouwen die weinig onderwijs hebben genoten, onevenredig hard. Een ander voorbeeld betreft het tekortschietende algemene beleid ter bestrijding van discriminatie van etnische minderheidsgroepen op de arbeidsmarkt. Onder jonge migranten is de werkloosheid relatief hoog, ook onder hoogopgeleiden. Dit kan niet los gezien worden van

de (aangetoonde) discriminatie wegens ras en religie bij de werving en selectie door werkgevers, uitzendbureaus en anderen.

Bij de beschrijving van de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie door de regering, wijst het College erop dat het door de regering gehanteerde uitgangspunt van 'maatwerk' dat zij meer maatregelen treft om de arbeidsparticipatie van specifiek de groep van jonge migranten te verbeteren en - wat niet hetzelfde is- arbeidsmarktdiscriminatie tegen te gaan, zolang zij in een achterstandssituatie verkeren. Dezelfde noodzaak voor specifiek beleid signaleert het College voor (toegenomen) discriminatie van meisjes die een hoofddoek dragen en die een stage willen doen. De achterstandspositie van Roma en Sinti in Nederland vereist eveneens meer aandacht en nadere maatregelen, omdat gebleken is dat dit hun positie ten goede komt.

Dergelijke aanvullende maatregelen voor specifieke groepen in een achterstandssituatie, neemt de regering tot toe te weinig. Ook niet in het kader van de herijking van het Actieprogramma bestrijding discriminatie uit 2010 en het Nationaal Actieplan Mensenrechten.

Minderhedenorganisaties spelen een belangrijke rol bij het vroegtijdig signaleren van problemen om tot een preventieve aanpak te komen. Het opheffen van het Landelijk Overleg Minderheden (LOM) is een punt van zorg. Het College vraagt zich af of hoe de overheid garandeert dat etnische minderheden structureel geraadpleegd worden om te weten of algemeen beleid hen bereikt en effectief is. Nu blijkt onvoldoende dat dergelijk overleg plaatsvindt.

Bestrijden van discriminatie als verantwoordelijkheid van de regering

In de derde plaats signaleert het College dat de regering teveel verantwoordelijkheid voor het tegengaan van discriminatie en voor volledige deelname aan de maatschappij bij de individuele burger heeft gelegd. Hiervoor wees het College al op de nadruk die de regering legt op het melden van discriminatie. Aan het benadrukken van deze mogelijkheid kleeft als bezwaar dat de regering impliciet een te groot deel van de verantwoordelijkheid voor het bestrijden van discriminatie legt bij het (potentiële) slachtoffer van discriminatie. De afzijdige houding van de overheid ziet het College ook in het immigratie- en integratiebeleid. Teveel verantwoordelijkheid voor een geslaagde integratie ligt bij de migrant, nu de regering haar rol in dit proces kleiner heeft gemaakt. Het is echter de verplichting van de overheid discriminatie aan te pakken, en in het bijzonder om te voorkomen dat discriminatie überhaupt plaatsvindt. Het bewustzijn van de regering voor deze primaire bevoegdheid lijkt afwezig.

Het College besteedt in zijn rapportage ook aandacht aan deze afwachtende houding in de hoofdstukken over onverdraagzaamheid in het maatschappelijke en politieke debat, met bijzondere aandacht voor de jaarlijkse discussie over 'Zwarte Piet'. Het College is van mening dat de centrale overheid hierin een proactieve rol zou moeten spelen, ook in het bredere debat over rassendiscriminatie en racistische stereotypingen, gelet op haar verplichting om stereotypen tegen te gaan.

II. Leeswijzer

Met deze rapportage informeert het College voor de Rechten van de Mens (hierna: het College) het VN Comité inzake de uitbanning van rassendiscriminatie (hierna: CERD Comité) ten behoeve van de bespreking van het rapport van de Nederlandse regering van 17 juli 2013. De Nederlandse regering heeft haar samengevoegde 19e, 20e en 21e periodieke rapportage aan het CERD Comité voorgelegd. Deze beslaat de periode van april 2010 tot april 2012. Het College neemt in deze bijdrage een selectie van ontwikkelingen mee tot aan de datum van publicatie (juli 2015).

Het College adresseert in zijn rapportage verschillende thema's die in het landencommentaar van het CERD Comité aan de orde zijn gekomen. Daarnaast bespreekt het College onderwerpen die het in zijn eigen werkzaamheden heeft waargenomen gedurende de periode waarover de Nederlandse regering heeft gerapporteerd en de afgelopen jaren. Waar relevant heeft het College een suggestie gedaan voor een vraag; dit ter voorbereiding van de leden van het CERD Comité op de dialoog die het met de delegatie van de regering zal hebben. Deze rapportage gaat niet in op alle punten die in het landencommentaar zijn genoemd. Dat betekent niet dat het College van mening is dat de naleving van de niet-behandelde punten voldoende is of dat het niet nodig zou zijn dat het CERD Comité deze punten bespreekt.

Over het College

Het College beschermt, bewaakt, belicht en bevordert de mensenrechten in Nederland door onderzoek, advies en voorlichting. Het College geeft oordelen over individuele discriminatieklachten, o.m. op de gronden 'ras' en 'religie'. Het College rapporteert jaarlijks over de situatie in Nederland op het gebied van mensenrechten. Het spoort aan tot de ratificatie, implementatie en naleving van verdragen over de rechten van de mens, onder meer door te rapporteren aan de toezichhoudende comités bij de verdragen, zoals het CERD Comité. Het College voor de Rechten van de Mens is het Nationale Mensenrechteninstituut van Nederland. Het heeft sinds mei 2014 de A-status.

III. Algemene inleiding

1. Veel rapporten over (ervaren) rassendiscriminatie

In de periode die deze rapportage bestrijkt, zijn diverse rapporten verschenen over discriminatie. De minister van Binnenlandse Zaken rapporteert jaarlijks, mede namens de ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en van Buitenlandse Zaken aan het Parlement, over discriminatie. In de [Bijlage bij de Voortgangsbrief discriminatie uit 2015](#), staat bij de cijfers over de instroom van zaken bij het Openbaar Ministerie dat het aandeel van de discriminatiegrond ras in 2013, net als in voorgaande jaren, het hoogste is van alle discriminatiegronden. Het omvat 45% van alle gronden. 14% betreft discriminatie tegen mensen van Afrikaanse afkomst ('anti-zwart'). Discriminatie naar ras behoorde de afgelopen jaren ook tot een van de meest gerapporteerde vormen van discriminatie bij het College. Het aantal verzoeken om een Opinion over de grond ras die het College ontvangt is sinds 2012 sterk toegenomen. In 2012 betrof dat 14% van alle verzoeken (van in totaal 634 verzoeken), in 2013 18% (van in totaal 498 verzoeken) en in 2014 24% (van in totaal 463 verzoeken). In 2014 betroffen de meeste verzoeken rassendiscriminatie. Opmerkelijk is dat het aantal vervolgingen van (rassen)discriminatie door het Openbaar Ministerie juist is afgenomen.

Uit onderzoek van het Sociaal-Cultureel Planbureau (SCP) blijkt dat de economische crisis waar sinds 2008 sprake van is, etnische minderheidsgroepen onevenredig hard treft. De

[media](#) lieten aan de hand van cijfers van Eurostat/OESO uit 2015 zien dat de werkloosheid onder deze groepen naar verhouding hoog is. Diverse empirische studies, waaronder ‘[Liever Mark dan Mohammed](#)’ (SCP, 2010) wijzen uit dat deze hoge werkloosheid mede wordt veroorzaakt door discriminatie: bij gelijke kwalificaties gaat de voorkeur uit naar een kandidaat uit meerderheidsgroepen.

Het onderzoek ‘[Ervaren discriminatie in Nederland](#)’ (SCP, 2014) analyseert de ervaringen van discriminatie van etnische groepen in de openbare ruimte, bij contacten met instanties of in het onderwijs. Ruim de helft van alle mensen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond had in 2013 een of meer discriminatie-ervaringen en dit geldt voor maar liefst twee-derde van de Nederlanders van Turkse en Marokkaanse komaf. Daar komt bij dat een grote meerderheid van deze beide groepen moslim is en zij ook discriminatie naar religie ervaren. In de praktijk zijn deze twee vormen van discriminatie vaak zeer nauw met elkaar verweven.

In 2013 heeft bijna de helft van de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa discriminatie ervaren. Het rapport ‘[Langer in Nederland](#)’ (SCP, 2015) laat zien dat arbeidsmigranten uit Bulgarije en Polen naast ongelijke beloning ook andere vormen van discriminatie ervaren. Uit onderzoek dat Movisie in opdracht van de regering heeft uitgevoerd blijkt dat het ook voor Roma en Sinti soms lastig is om aan een stage- of werkplek te komen en dat discriminatie daarbij een rol speelt, naast gebrek aan opleiding en beheersing van het Nederlands. Roma en Sinti hebben bovendien te maken met stigmatisering.

Aandacht voor rassendiscriminatie is toegenomen

Positief is dat het maatschappelijk en politiek bewustzijn van rassendiscriminatie, inclusief huidskleur, en de erkenning dat het voorkomt in Nederland, is toegenomen. Er lijkt een kentering zichtbaar in de houding en aanpak van de overheid ten aanzien van discriminatie naar ras. De overheid ontkent niet langer dat discriminatie naar ras meer dan incidenteel voorkomt in Nederland. In de [Voortgangsbrief discriminatie 2015](#) onderkent de regering bijvoorbeeld dat ‘veel en te vaak sprake is van discriminatie, racisme en ongelijke behandeling’ en ‘bestrijding van discriminatie hoog op de politieke agenda staat’. De overheid heeft veel meer dan voorheen aandacht voor rassendiscriminatie, inclusief voor discriminatie naar huidskleur. Daarvan getuigt ook het Actieplan discriminatie arbeidsmarkt dat de regering in 2014 presenteerde, waarin zij enkele acties ter verbetering van de positie van niet- westerse migranten aankondigt.

2. Rol van de overheid te bescheiden

De Nederlandse regering merkt in haar rapport aan het CERD-Comité op dat zij het erg belangrijk vindt dat iedere burger gelijke kansen heeft om zichzelf te ontwikkelen en te slagen, en dat zij daarbij streeft naar de right balance tussen verantwoordelijkheden van burgers en de staat (*concluding observation 4*). Zoals de regering ook meldt in haar rapport aan het CERD-Comité, ligt het accent in het beleid van de huidige regering op de zelfredzaamheid van burgers.

De regering streeft naar een zogeheten participatiemaatschappij, waarin de overheid minder sociale voorzieningen verstrekt en van burgers verwacht dat zij elkaar ondersteunen. De regering gaat uit van een grote mate van zelfredzaamheid van burgers. Het risico hiervan is dat mensen in een kwetsbare situatie onvoldoende aandacht en ondersteuning krijgen, met als gevolg sociale uitsluiting en geen volledig genot van hun rechten. Het College deelt dan ook de zorgen van het CERD Comité over de juiste balans

tussen de verantwoordelijkheden van burgers en van de staat. Bijvoorbeeld bij inburgering van migranten ligt de verantwoordelijkheid teveel bij migrantengroepen.

Diverse initiatieven zijn gericht op de bestrijding van rassendiscriminatie en de bevordering van gelijke kansen van migrantengroepen. Echter, de verplichtingen die uit het CERD voortvloeien vragen een groter aandeel van de overheid bij de concretisering en uitvoering van haar plannen. Zo legt zij de verantwoordelijkheid voor integratie en de positie op de arbeidsmarkt teveel bij migranten en (potentiële) slachtoffers van discriminatie.

Behalve dat de regering een te bescheiden rol op zich neemt bij de bestrijding en voorkoming van discriminatie, is haar rol ook niet altijd eenduidig. Zo zou zij er meer alert op moeten zijn dat haar eigen beleid soms ook bij kan dragen aan discriminatie en stigmatisering van migranten. Dit blijkt uit diverse adviezen en rapporten over overheidsbeleid en wetgeving. Voorbeelden zijn de inhoudelijk-culturele eisen die aan het Nederlanderschap worden gesteld ('verinnerlijking' en 'uitdragen' van 'Nederlandse waarden'), het gemeentelijk 'uitsterfbeeld' voor woonwagendwoning, een steeds strenger gemeentelijk integratiebeleid, strengere regels en een hogere drempel voor gezinshereniging en te beperkte opvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers op grond van hun verblijfsstatus (ongedocumenteerden). Ook al zijn de discriminerende aspecten en stigmatiserende effecten van beleid en wetgeving op migranten onbedoeld, zij zijn niet onvoorzien en dienen zo spoedig mogelijk te worden aangepast.

Suggestie voor vraag:

Hoe denkt de regering te komen tot een meer consistent antidiscriminatiebeleid waarbij meer aandacht is voor mogelijk stereotyperende en stigmatiserende effecten van (voorgenomen) overheidsbeleid?

IV. Commentaar van het College

1. Nationaal beleid en infrastructuur ter bestrijding en voorkoming van rassendiscriminatie (Artikel 2 CERD)

1.1. Antidiscriminatiebeleid geeft niet altijd voldoende aandacht aan problemen van alle groepen

Het CERD Comité spreekt (in *concluding observation 6*) zijn vrees uit dat het generieke antidiscriminatiebeleid van de regering leidt tot indirecte discriminatie en onvoldoende aandacht voor de behoeften van groepen die te lijden kunnen hebben van discriminatie. In haar rapport aan het CERD-Comité licht de Nederlandse regering haar keuze toe. Het uitgangspunt is dat generiek beleid effectief hoort te zijn; bij onvoldoende effectiviteit kunnen specifieke maatregelen worden ingezet. De praktijk laat echter zien dat dit onvoldoende gebeurt.

Het Actieprogramma discriminatie van de overheid uit 2010 en de aanvullende aanscherpingsmaatregelen en Voortgangsbrieven omvatten het generieke beleid. Het doel is de bestrijding van *alle* vormen van discriminatie. De Voortgangsbrieven van 2012 en 2013 besteden weliswaar aandacht aan discriminatie van niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt en aan horeca-discriminatie, waar veel jongeren van niet-Nederlandse afkomst mee te maken hebben. Maar voor het overige was de aandacht voor discriminatie beperkt tot antisemitisme, islamofobie en discriminatie van LHBTI's.

Sinds 2014 is de erkenning van en de aandacht voor rassendiscriminatie bij de regering aanzienlijk toegenomen. De jaarlijkse Voortgangsbrieven discriminatie laten zien dat de regering zich ervan bewust is dat discriminatie op grond van ras/afkomst de meest gemelde vorm van discriminatie is. In 2014 en 2015 heeft de regering tal van maatregelen gepresenteerd die discriminatie op alle gronden effectiever tegen moeten gaan. Dit betreft onder meer een meerjarige publiekscampagne die bewustwording tot doel heeft, alsmede verhoging van het aantal discriminatiemeldingen en aangiften. Daarnaast zijn maatregelen aangekondigd voor specifieke groepen, waaronder niet-westerse migranten. Deze hebben betrekking op het stimuleren van diversiteit en op de toerusting van migranten, en niet of nauwelijks op discriminatie. Voor 2015 is een herijking van het Actieplan discriminatie uit 2010 voorzien. Het Nationaal Actieplan Mensenrechten (2013) benoemt discriminatie als een van de prioriteiten. Daarin is aandacht voor arbeidsmarktdiscriminatie van niet-westerse migranten en etnisch profileren door de politie. Dat er sinds 2014 veel plannen en maatregelen zijn ontwikkeld ter bevordering van gelijke kansen van migranten, diversiteit en het onderwerp rassendiscriminatie op de politieke agenda staat, betekent echter niet dat er geen zorg- en verbeterpunten zijn, ook op de onderwerpen die de overheid adresseert.

1.2. Zorgen en verbeterpunten

Noodzaak tot betere coördinatie en samenhangende evaluatie van de uitvoering

Genoemde beleidsdocumenten bevatten vele plannen en voornemens. De uitvoering daarvan dient te worden gemonitord en geëvalueerd om te zien of er effect is gesorteerd. Een eerste (deel)evaluatie van het Actieplan arbeidsmarktdiscriminatie is voorzien midden 2015. Er is geen duidelijke, overstijgende visie die zorgt voor verbinding tussen de diverse activiteiten die zijn voorzien. Een gecoördineerde aanpak en evaluatie van rassendiscriminatie op de diverse terreinen is noodzakelijk.

Betere opvolging van discriminatiemeldingen en aangiftes nodig

Het Actieprogramma uit 2010 en de Voortgangsbrief uit 2011 hebben een duidelijke focus op registratie en melding van discriminatieklachten. Dat betreft het doen van aangifte bij de politie en strafrechtelijke vervolging, maar ook het indienen van klachten bij Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) en het College voor de Rechten van de Mens. Ook het discriminatieonderdeel van het Nationaal Actieplan Mensenrechten en de meerjarige publiekscampagne die voor zomer 2015 is gepland, beogen laagdrempelige en goed functionerende meldpunten en een verhoging van het aantal meldingen, naast verhoging van bewustzijn en kennis van discriminatie onder burgers.

De regering noemt in haar rapport aan het CERD Comité de extra focus op discriminatie bij de politie en het Openbaar Ministerie (13. Discrimination and racism at work, *concluding observations* 12 en 22). Het is dan ook zorgelijk dat weinig klachtmeldingen bij ADV's en aangiftes van (rassen)discriminatie bij de politie resulteren in strafrechtelijke vervolging door het Openbaar Ministerie (OM). In 2013 lag het aantal vervolgingen zelfs lager dan in 2012, terwijl het aantal aangiftes is toegenomen. Het aantal vervolgingen van rassendiscriminatie door het OM is zeer gering. Volgens cijfers van eind 2014 leidden van de 3.600 incidenten die bij de politie werden gemeld slechts 83 zaken tot vervolging door het OM. De minister van Binnenlandse Zaken noemt als oorzaak hiervan dat de 'meldingen' bij de politie niet goed aansluiten bij de 'strafbare feiten' van het OM. Voor het OM moeten zaken bewijsbaar zijn en daarom is het terughoudend met het instellen van vervolging.

Een ander probleem is dat aangifte doen bij de politie vaak niet eenvoudig is, en dat de politie mensen soms afwimpelt. Als er nauwelijks iets met die klachten en meldingen

gebeurt, zijn oproepen tot meer klachtmeldingen, aangiftes en registratie niet geloofwaardig en niet effectief. Dit leidt tot afname in het vertrouwen dat melden nut heeft.

Suggestie voor vraag:

Welke concrete maatregelen gaat de overheid nemen om de verschillende oorzaken weg te nemen van het zeer geringe aantal strafrechtelijke vervolgingen van discriminatie-incidenten?

Meer aandacht nodig voor preventie, ook buiten het onderwijs

Het overheidsbeleid is vooral gericht op bestrijding van discriminatie die al heeft plaatsgevonden. Dit is te zien in de nadruk op melding, aangifte doen met het oog op strafrechtelijke vervolging, en het beëindigen van contracten van de overheid met werkgevers die veroordeeld zijn voor discriminatie en in de fase van aanbesteding. Preventieve maatregelen, met name gericht op bewustwording van stereotypering en voorkomen van stigmatisering, zijn veel minder uitgewerkt of worden te beperkt opgevat. Zo ziet het Actieprogramma uit 2010 en de aanscherping uit 2011 preventie vooral als een kwestie van educatie en voorlichting op scholen. Van de bewustwordingscampagne uit 2013 en van de voor 2015 voorgenomen meerjarige publiekscampagne gaat weliswaar een preventieve werking uit, maar veel meer aandacht voor preventie, voorlichting en deskundigheidsbevordering is dringend nodig, ook buiten de sfeer van educatie en scholen. Zo kan van training gericht op bewustwording van de effecten van (eigen) etnische stereotypingen op waarneming en beoordeling van beroepsgroepen als de politie en de rechterlijke macht een belangrijke preventieve werking uitgaan (*zie 4, Bestrijding van stereotypen en vooroordelen*).

Suggestie voor vragen:

Is de regering van plan om naast educatie en voorlichting ook andere initiatieven te ontwikkelen gericht op het voorkomen van discriminatie?

Is de regering van plan om de deskundigheid van beroepsgroepen te bevorderen over de werking van stereotypingen?

Onvoldoende aandacht voor voorlichting en preventie op lokaal niveau

De Wet op de gemeentelijke anti-discriminatievoorzieningen verplicht gemeenten hun burgers toegang te geven tot een anti-discriminatievoorziening (ADV). De wet verplicht gemeenten niet tot het treffen van preventieve maatregelen en het geven van voorlichting. Gemeenten mogen zelf beslissen of zij aan deze aanvullende taken geld uitgeven, naast hun wettelijke taken (bijstand aan burgers en klachtenregistratie). De [evaluatie van de wet](#) laat zien dat sommige gemeenten daar weinig geld aan besteden, zodat veel ADV's nauwelijks toekomen aan voorlichting. De regering grijpt op dit punt niet in, omdat zij de gemeentelijke autonomie op dit punt niet wil beperken en ruimte wil geven voor lokale diversiteit. Het CERD vraagt echter meer van de regering, die eindverantwoordelijk is voor de naleving van de verdragsverplichtingen.

Het College ziet ook in zijn eigen werk dat lokaal mensenrechtenbeleid heel effectief kan zijn. Een integrale aanpak waarin voldoende aandacht is voor preventie en voorlichting bevordert de effectiviteit van (lokaal) antidiscriminatiebeleid. Gemeenten zouden daarom ADV's in staat moeten stellen voorlichtende en preventieve taken te kunnen uitvoeren. De wetsevaluatie heeft geleid tot een toezegging van de regering om samen met de anti-discriminatievoorzieningen kwaliteitscriteria voor deze voorzieningen op te stellen. Dit

dient om te bereiken dat de anti-discriminatievoorzieningen in staat zijn niet alleen klachten te behandelen maar ook andere noodzakelijke taken te kunnen uitvoeren om discriminatie te voorkomen en te bestrijden. De minister van Binnenlandse Zaken heeft in 2015 in reactie op Kamervragen nader onderzoek aangekondigd naar de invulling van de ADV-taken op gemeentelijk niveau. Het College dringt erop aan dat als blijkt dat de getroffen maatregelen onvoldoende effect hebben, of gemeenten ervoor kiezen geen geld uit te geven aan voorlichtende taken, de regering zijn (eind)verantwoordelijkheid neemt en met alternatieve maatregelen komt.

Suggestie voor vraag:

Welke maatregelen treft de regering om te verzekeren dat binnen gemeenten alomvattend antidiscriminatiebeleid wordt gevoerd, met voldoende aandacht voor voorlichting en preventie?

1.3. Racisme, xenofobie in het publieke (media)debat

Het CERD Comité heeft zijn zorgen geuit over de toon van het politieke debat en dringt aan op meer effectieve maatregelen tegen uitingen van racisme, xenofobie en intolerantie in het publieke debat en in de media. Het pleit voor bevordering door de overheid van een positief klimaat voor politieke dialoog (*Concluding observation 8*). In haar rapport aan het CERD Comité doet de regering in reactie hierop de belofte dat ‘de autoriteiten bij onacceptabele uitingen stevig en vastberaden zullen optreden, bijvoorbeeld tegen antisemitisme, homofobie en fysiek geweld’.

Uitingen van antisemitisme

Alle onderzoeks- en monitorinstellingen constateren vanaf 2014 een sterke toename van meldingen van antisemitisme. De [Monitor antisemitische incidenten 2014](#) van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) registreerde een stijging van 71% in een jaar: van 100 meldingen van incidenten in 2013 naar 171 meldingen in 2014. Daaronder waren onder meer meldingen van pro-Gazademonstraties in de Haagse Schilderswijk met antisemitische leuzen en IS-vlaggen. Vooral mensen die door bijvoorbeeld een keppel als Jood herkenbaar zijn waren vaak doelwit van directe confrontaties: scheldpartijen en lastigvallen op straat stegen met 90% (40 incidenten in 2014, tegen 21 in 2013). Het aantal geregistreerde incidenten met fysiek geweld verdubbelde (van 3 naar 6). In voetbalstadions komen antisemitische spreekkoren veelvuldig voor.

De regering voert al jaren een actief beleid tegen uitingen van antisemitisme en spreekt regelmatig publiekelijk haar afkeuring uit over antisemitische uitingen en incidenten. Daarnaast heeft de regering recent een aantal initiatieven aangekondigd om antisemitisme te bestrijden, waaronder onderzoek naar ‘triggerfactoren’ van antisemitisme (van onder meer antisemitische spreekkoren in voetbalstadions). Dit kan een goede aanzet zijn voor een structurele aanpak.

Uitingen van islamofobie en discriminatie van moslims

Inwoners van Turkse en Marokkaanse afkomst zijn veelal moslim. Net als veel andere niet-westerse migranten in Nederland met een islamitische geloofsovertuiging, ervaren zij zowel discriminatie op grond van ras als discriminatie op grond van religie. In 2010-2014 waren er veel signalen over discriminatie van deze groep en sindsdien is een verdere toename van het aantal meldingen geconstateerd door diverse bronnen. Het gaat hier onder meer om meldingen over discriminerende en islamofobe uitlatingen in de politiek, in (sociale) media, beschimpingen en schelden op straat, grievende opmerkingen in de klas,

bedreigingen en geweld, hoofddoek aftrekken in openbare gelegenheden, zo blijkt uit de [Monitor Moslimdiscriminatie 2014](#).

Uit een in 2013 gepubliceerd [onderzoek](#) blijkt dat rond de helft van de Nederlanders negatief staat tegenover moslims en dat 61-71% van de docenten in het middelbaar onderwijs discriminatie en grievende opmerkingen jegens moslims door leerlingen rapporteren. Als een van de oorzaken wordt de negatieve berichtgeving over moslims in de media genoemd.

Maatregelen onvoldoende

Sinds 2014 besteedt de regering meer aandacht aan discriminatie van moslims. Zo organiseerde het ministerie van Sociale Zaken op 9 juli 2014 een eerste Ronde Tafel bijeenkomst over Islamofobie en moslimdiscriminatie. Een van de conclusies van die bijeenkomst was dat er een reëel probleem is van vooroordelen, vrees, afkeer en een vijandige houding naar islam en moslims. De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zei dat hij scherp stelling wil nemen tegen moslimdiscriminatie en dat de discriminatie van moslims op de politieke agenda staat. Een aantal maatregelen is aangekondigd, waaronder onderzoek naar het specifieke karakter van moslimdiscriminatie en naar factoren die de directe aanleiding kunnen zijn voor discriminerende uitingen.

De aangekondigde maatregelen en onderzoeken adresseren islamofobie en moslimdiscriminatie maar in beperkte mate. De regering draagt afkeuring over discriminerende uitlatingen over etnische groepen met een islamitisch geloofsovertuiging in politiek en media bijvoorbeeld te weinig en niet altijd eensgezind uit. Daar komt bij dat de overheid weinig aandacht heeft voor de effecten van haar eigen politieke discours op het politieke klimaat. Veiligheidsmaatregelen ter bescherming van de bevolking tegen geweld en terrorisme moeten in overeenstemming zijn met de verplichtingen die uit mensenrechtenverdragen voortvloeien. Het College heeft er in zijn adviezen (over het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme en het *Conceptwetsvoorstel tijdelijke wet bestuursrechtelijke maatregelen terrorismebestrijding*) op gewezen dat van het beleid een stigmatiserend effect kan uitgaan op migranten met een islamitische geloofsovertuiging. De maatregelen zijn weliswaar gericht op een kleine groep gewelddadige, radicale moslims, maar kan er makkelijk toe leiden dat een gehele bevolkingsgroep in een kwaad daglicht wordt gesteld.

Het wijdverbreide stereotype van de 'onbetrouwbare moslim' dat in het politieke discours wordt bevestigd en door de media wordt overgenomen, kan aanleiding zijn voor discriminerende bejegening van migranten op de arbeidsmarkt en deze legitimeren. Dat dit in de praktijk ook gebeurt, laat een zaak zien die het College behandelde. De gemeente Amsterdam meldde een moslim met een baard niet aan voor een re-integratietraject in de beveiligingssector. Hij krijgt te horen dat mensen door zijn uitstraling 'op hun qui-vive' zullen zijn en hem 'niet zullen vertrouwen'. Het College oordeelt in zijn opinion (2014-39) dat de uitlatingen van de medewerkers kwetsend zijn, daar zij gemaakt zijn in verband met verzoekers godsdienst en een negatieve connotatie hebben. Het oordeel luidt dat de gemeente de man discriminatoir heeft bejegend wegens de discriminatoire uitlatingen van haar medewerkers.

De regering zou zich dan ook moeten onthouden van retoriek en beleid die discriminatie in samenleving en media kunnen legitimeren en de politieke dialoog bemoeilijken die het juist wil bevorderen.

Suggestie voor vragen:

Hoe denkt de overheid bij de uitvoering en concretisering van haar plannen vorm te geven aan de verantwoordelijkheid die zij ter bescherming van de mensenrechten heeft bij het tegengaan van discriminatie naar ras (in samenhang met religie)?

Welke concrete voornemens heeft de regering om te komen tot een geïntegreerde aanpak van discriminatie naar ras (etnische afkomst, huidskleur) in samenhang met religie, met aandacht voor zowel preventie als bestrijding daarvan?

1.4. Intolerantie in het politieke debat

In haar rapport reageert de regering op de zorgen van het CERD Comité over uitingen van intolerantie en de toon van het politieke debat (*Concluding observation 8*) en op de aanbeveling van het Comité om haar inspanningen om racist speech door politieke partijen tegen te gaan (*Concluding observation 9*). De regering verdedigt in reactie daarop het belang van open debat en vrijheid van meningsuiting, die in het bijzonder politici in ruime mate toekomt in de context van het publieke debat. Tegelijkertijd wijst de regering erop dat vrijheid van meningsuiting niet onbegrensd is, en stelt dat “de autoriteiten bij onacceptabele uitingen (...) stevig en vastberaden zullen optreden”.

In de afgelopen jaren heeft een aantal politici zich met enige regelmaat discriminerend uitgelaten over migrantengroepen, en zijn beleids- en soms initiatiefwetsvoorstellen gedaan waaraan discriminerende aspecten kleven. Een voorbeeld van het laatste is het initiatiefwetsvoorstel ‘Wet regulering vestiging van Nederlanders van Aruba, Curaçao en Sint Maarten in Nederland’, van de conservatief-liberale partij (VVD). Daarin werd voorgesteld om vestigingseisen te stellen aan alle Nederlanders uit de Cariben die in Europees-Nederland willen komen wonen, met het doel kansarmen en criminelen te weren. In zijn advies over dit initiatiefwetsvoorstel heeft het College verschillende kritiekpunten geformuleerd. Het maakt onderscheid tussen inwoners van Nederlanders uit Aruba, Curaçao en Sint Maarten en Europese Nederlanders. Dit is onderscheid op grond van ras, waarvoor geen rechtvaardiging is. Het College concludeerde tevens dat het initiatiefwetsvoorstel stigmatiserend en vooroordeelbevestigend is. Het voorstel is geruime tijd geleden - op 12 juni 2013 - in behandeling genomen door de Tweede Kamer en nog steeds niet geagendeerd. Vanwege de discussie die het voorstel daar oproept heeft de Raad van State er voorlichting over gegeven. In de discussie erover zijn dergelijke maatregelen door andere leden van het parlement bekritiseerd, maar de regering nam er geen unaniem kritisch of afwijzend standpunt over in.

Keerpunt?

Opmerkelijk is dat door vrijwel alle politici, inclusief enkele politici van de Partij voor de Vrijheid (PVV), meteen publiekelijk afstand is genomen van de uitlatingen van de leider van die partij Geert Wilders, bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014. Wilders riep zijn aanhang toen op tot het scanderen van “minder, minder Marokkanen”. Deze actie werd expliciet afgekeurd door de gehele regering. Voorheen benadrukte zij stevast de ruime vrijheid van meningsuiting die politici in het publieke debat toekomt. De uitlatingen van Wilders leidden tot ruim 6400 aangiften van discriminatie. In december 2014 besloot het Openbaar Ministerie tot vervolging, op verdenking van belediging van een groep mensen op grond van ras en aanzetten tot discriminatie en haat. In een recente uitspraak in een zaak tegen een andere politicus oordeelde de Hoge Raad dat het hier niet uitsluitend gaat om uitlatingen die aanzetten tot haat, geweld of discriminatie, maar ook om uitlatingen die aanzetten tot *onverdraagzaamheid*, hetgeen verder gaat. De rechtszaak tegen Wilders heeft nog niet plaatsgevonden.

Suggestie voor vraag:

Welk beleid gaat de regering ontwikkelen ten aanzien van *hate speech* in het algemeen en de rol van politici in het bijzonder?

Het debat over Zwarte Piet (2011-2014)

Het maatschappelijk debat over het racistisch karakter van de figuur van 'Zwarte Piet' dat sinds 2011 wordt gevoerd, is in de loop van de afgelopen jaren geëscaleerd. Tegenover de groepen mensen die de traditionele figuur van 'Zwarte Piet' racistisch vinden, staan groepen autochtone Nederlanders die de Zwarte Pieten figuur fel verdedigen. Zij zien in deze figuur een symbool van een 'oer-Hollandse culturele traditie' die beschermd moet worden. In de (sociale) media waren veel racistische uitlatingen jegens de critici van 'Zwarte Piet' te lezen. Op Facebook werden zwarte voetballers van het Oranje-elftal later uitgescholden voor 'apen' en 'Zwarte Piet'.

Verschillende keren sprak de rechter zich uit over de toelaatbaarheid in de openbare ruimte van de figuur van 'Zwarte Piet'. Een zaak betrof de vraag of de burgemeester van Amsterdam een vergunning voor de intocht van Sinterklaas had moeten weigeren vanwege de aanwezigheid van 'zwartepieten'. De Rechtbank Amsterdam oordeelde in eerste instantie dat de negatieve stereotypering van 'zwarte mensen' leidt tot een inbreuk op het privéleven zoals beschermd door artikel 8 EVRM. De Raad van State oordeelde in hoger beroep dat de burgemeester alleen mag toetsen aan eisen van openbare orde en veiligheid. De burgemeester is niet bevoegd de vraag te beantwoorden of van 'Zwarte Piet' een discriminerend effect uitgaat. Een dergelijke beoordeling van de inhoud van het evenement past niet binnen zijn taken. Een zaak tegen de organisatoren van de Sinterklaasintocht bij de civiele rechter, die in het kader van een onrechtmatige daad wel de inhoud van het evenement kan toetsen, is in 2015 voorbereiding. Ook het College sprak een oordeel uit over het optreden van de figuur van 'Zwarte Piet', in de context van de Sinterklaasviering op scholen (*zie 2.2. Onderwijs*).

Rol Nederlandse overheid

Anders dan sommige lokale overheden, die discussies organiseerden met de diverse partijen, hield de regering steeds afstand tot het debat. Zij mengde zich steeds bewust niet in het debat over Zwarte Piet als 'racistisch stereotype', omdat zij geen rol zag voor zichzelf en het een kwestie van de samenleving vond. Wel riep de regering op tot een respectvolle dialoog.

Een meer proactieve rol van de regering is hier echter vereist. Dit 'Zwarte Pieten'-debat staat niet op zichzelf en een breder debat over rassendiscriminatie en etnische stereotypering is nodig. Het CERD verplicht de verdragsstaat tot het actief tegengaan van discriminatie en etnische stereotypering. De afwachtende rol van de centrale overheid in het debat over 'Zwarte Piet' staat hiermee op gespannen voet.

Suggestie voor vragen:

Welke activiteiten onderneemt de regering om het jaarlijks terugkerende maatschappelijke debat over 'Zwarte Piet' in goede banen te leiden?

Wat doet de regering om racistische en discriminerende uitingen die in dit verband worden gedaan in het (media)debat te voorkomen en te bestrijden?

1.5. Immigranten in de samenleving

Generiek beleid ten aanzien van immigratie en integratie ontoereikend

Het CERD Comité heeft er zijn zorgen over uitgesproken dat de primaire verantwoordelijkheid voor integratie in het huidige integratiebeleid in feite is verlegd van de Verdragsstaat naar de immigrantengemeenschappen (*concluding observation 4*). Het vreest daarbij voor onvoldoende aandacht en indirecte discriminatie. Integratiebeleid - gericht op het versterken van de mogelijkheden van immigranten om volwaardig te participeren in de Nederlandse samenleving - bestaat niet meer. Sinds 2013 moet de migrant de integratie helemaal zelf regelen. Er staan sancties op het niet slagen voor het inburgeringsexamen. Vanuit gemeentes vindt geen (financiële) ondersteuning meer plaats. Dit is conform het generieke overheidsbeleid ter bestrijding van achterstanden in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, en in toegang tot sport en cultuur. De uitgangspunten hierbij zijn een grotere eigen verantwoordelijkheid van burgers voor hun participatie in de samenleving.

Veel achterstanden, zoals de onevenredig hoge werkloosheid onder migrantengroepen, vooral onder jongeren, vraagt echter om gericht beleid, bijvoorbeeld van ondersteunende aard, zoals begeleiding bij het vinden van een stage of baan. [Inventariserend onderzoek](#) (SCP, 2014) naar het beleid van zes gemeenten om niet-westerse migranten vanuit een uitkering aan het werk te krijgen laat zien dat een individuele en pragmatische aanpak het vaakst succesvol is. Gesignaleerd is dat sommige maatregelen met name gunstig zijn voor niet-westerse migranten, zoals vroegtijdige begeleiding bij het zoeken van een baan en nazorg na het vinden daarvan. Het is daarom van belang dat gemeenten maatwerk moeten kunnen blijven bieden, zo lang de arbeidsmarktpositie van migranten achter blijft bij die van autochtone Nederlanders. Algemeen beleid is duidelijk niet voldoende om alle achterstanden weg te krijgen. Ruime gelegenheid voor maatwerk is noodzakelijk. In de praktijk is dat er te weinig. Onbekendheid met de effectiviteit van generiek beleid speelt hier mogelijk een rol. Het SCP heeft in 2014 een eerste verkennend onderzoek hiernaar uitgevoerd onder een aantal gemeenten.

Speciale aandacht en maatwerk voor Roma

Er is geen speciaal beleid voor het verbeteren van de achterstandspositie van de Roma en Sinti in Nederland. In de [Nationale Roma Integratie Strategie](#) die Nederland heeft opgesteld op verzoek van de Europese Commissie (EC) wijst de regering op het generieke beleid om onder meer werkloosheid tegen te gaan, waarvan ook Roma en Sinti gebruik kunnen maken. Dit staat in schril contrast met de specifieke aandacht die de regering wel heeft voor Roma en Sinti als het gaat om zogeheten normoverschrijdend gedrag (criminaliteit, overlast, uitbuiting van kinderen) en 'multi-probleemgezinnen'.

De hardnekkige achterstand van Roma en Sinti op de terreinen van onderwijs, gezondheid en werk is in kaart gebracht in de [Monitor Inclusie: nulmeting](#) die de regering heeft laten opstellen. Daaruit blijkt dat het voor Roma en Sinti soms lastig is om aan een stage- of werkplek te komen. Daarbij speelt discriminatie een rol, maar ook het gebrek aan opleiding en beheersing van het Nederlands. Roma en Sinti kennen daarnaast specifieke problemen, zoals een hoog percentage schooluitval, stigmatisering en staatloosheid.

De Monitor laat zien dat onder voorwaarden specifieke aandacht voor de problemen van de Roma kan leiden tot een verbetering van hun positie. Vooral van belang is constructieve samenwerking met de Roma en Sinti of met intermediairs. Niet over, maar met vertegenwoordigers van deze groepen praten maakt de kans op succes groter. De vraag is wel hoe de overheid dergelijk overleg structureel gaat organiseren, nu zij de verantwoordelijkheid hiervoor bij minderhedenorganisaties heeft neergelegd (zie

hieronder, Raadplegen achterbanorganisaties). Ook is nodig dat de projecten voor enkele jaren worden opgezet, omdat veranderingen tijd kosten.

Generiek beleid is ontoereikend om de specifieke problemen die Roma en Sinti ondervinden aan te pakken. Specifieke, op hun situatie toegesneden maatregelen zijn nodig. Waar nodig, moet de centrale overheid de lokale overheid daartoe aansporen. Het gaat om maatregelen die meer gelijke kansen bij de toegang tot de arbeidsmarkt creëren, zoals maatregelen tegen schoolverzuim, maar ook om maatregelen die discriminatie tegengaan en die de (verblijfsrechtelijke) problemen aanpakken die voortvloeien uit staatloosheid.

Migranten zonder verblijfsdocumenten (article 5(e))

De regering wil geen opvang bieden aan ongedocumenteerde migranten. Het onderscheid dat zij maakt tussen mensen met en zonder verblijfsvergunning is zorgelijk. In zijn Jaarrapportage verwijst het College naar de drie speciale rapporteurs van de VN die zich in december 2014 kritisch uitlieten over het feit dat de overheid ongedocumenteerde migranten geen minimale steun - 'bed, bad en brood' - aanbiedt, en naar de uitspraak van het Europees Comité inzake Sociale Rechten dat oordeelde dat Nederland hierdoor de fundamentele rechten van mensen zonder verblijfstitel schendt. Nadat de Centrale Raad van Beroep had geoordeeld dat gemeenten voorlopig verplicht zijn ongedocumenteerde vreemdelingen bed, bad en brood te bieden en de Rechtbank Den Haag tot hetzelfde oordeel kwam, heeft de regering uiteindelijk besloten om dergelijke minimale opvang te bieden in een beperkt aantal grote steden. Dat de regering voorwaarden (meewerken aan vertrek) stelt aan toegang tot minimale opvang en bijstand is niet in overeenstemming met verplichtingen uit internationale mensenrechtenverdragen.

Suggestie voor vragen:

Hoe verzekert de overheid dat generiek beleid niet ten koste gaat van aandacht voor specifieke problemen waar groepen mensen mee te maken hebben?

Hoe zorgt de overheid ervoor dat zij opvang biedt aan alle mensen die zich op haar grondgebied bevinden die niet voor zichzelf kunnen zorgen, ongeacht verblijfsstatus?

Raadplegen achterbanorganisaties

Per 1 januari 2015 is de regering gestopt met het subsidiëren van minderheidsorganisaties. Ook het Landelijk Overleg Minderheden, waarin de overheid met vertegenwoordigers van minderheidsgroeperingen overlegde over (voorgenomen) beleid, is per die datum gestopt. De ratio daarachter is dat volgens de regering de gemeenschappen zelf verantwoordelijk zijn voor het behartigen van hun belangen. De vraag is nu of de overheid voldoende zicht heeft op problemen die voorheen werden gesignaleerd door vertegenwoordigers van die groepen, en of ze voldoende informatie ontvangt over het effect van het generieke beleid op kwetsbare groepen die zichzelf niet zo snel (kunnen) laten horen. Het is noodzakelijk dat de overheid met, en niet uitsluitend over, de desbetreffende groepen spreekt. Het College ontvangt signalen dat dit nog niet het geval is voor alle relevante groepen.

Suggestie voor vragen:

Hoe verzekert de regering dat zij voldoende informatie beschikbaar heeft om de specifieke problemen die minderheidsgroepen treffen, effectief te kunnen aanpakken?

En hoe verzekert de regering dat vertegenwoordigers van verschillende groepen worden gehoord en betrokken zijn bij beleid en besluitvorming over zaken die hen aangaan?

1.6. Inburgeringsbeleid

De Wet Inburgering Buitenland (Wib) bevat de verplichting om voorafgaand aan de komst naar Nederland met succes een basisexamen inburgering af te leggen. Eenmaal in Nederland moeten vreemdelingen die voor langere tijd naar Nederland komen (nog) een inburgeringsexamen afleggen.

De vreemdeling die het basisexamen inburgering in het buitenland niet haalt, mag niet naar Nederland komen. Niet halen van het inburgeringsexamen in Nederland kan uiteindelijk leiden tot intrekking van de verblijfsvergunning. Onderdanen van een aantal landen (Australië, Canada, Japan, Monaco, Vaticaanstad, Nieuw-Zeeland, Verenigde Staten van Amerika, Zuid-Korea en Zwitserland) zijn vrijgesteld van de verplichting om voorafgaand aan de komst naar Nederland het basisexamen inburgering in het buitenland af te leggen. Zij moeten wel het inburgeringsexamen in Nederland afleggen. Ook personen die vanwege een geestelijke of lichamelijke beperking niet in staat zijn om het examen af te leggen, kunnen een ontheffing krijgen.

Inburgering in het buitenland en gezinshereniging

Het CERD Comité heeft (*Concluding observations, par. 5*) zijn zorg uitgesproken dat de Wib tot discriminatie op grond van nationaliteit leidt, omdat deze wet onderscheid maakt tussen westerse en niet-westerse immigranten. De verplichting om het basisexamen inburgering in het buitenland te halen geldt namelijk alleen voor migranten uit bepaalde landen.

De regels en de toepassing in de praktijk van de Wib zijn aan de orde gekomen in een [onderzoek](#) van het College over de Nederlandse regelgeving en uitvoeringspraktijk over gezinshereniging. Daarin is getoetst aan de Europese Gezinsherenigingsrichtlijn. Het doel van de EU-richtlijn is om gezinshereniging van derdelanders (niet-EU ingezetenen) mogelijk maken zodat zij beter integreren. De regering beoogt met de Wib naast dit doel nog een ander doel, namelijk het weren van kansarme immigranten, zo erkende de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nu het inburgeringsexamen als selectiemiddel fungeert, doet het afbreuk aan het werkelijke doel van de EU-Richtlijn. Daar vloeit ook uit voort dat het inburgeringsexamen geen resultaatsverplichting mag zijn, zoals thans het geval is, maar slechts een inspanningsverplichting. De Raad van State heeft op 6 juni 2014 prejudiciële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. De Advocaat-Generaal heeft op 19 maart 2015 zijn [conclusie](#) gegeven. Uitspraak van het Hof is er nog niet.

Het onderzoek liet verder zien dat niet dat alle individuele omstandigheden worden meegenomen bij de beoordeling van een aanvraag om gezinshereniging. De Europese Gezinsherenigingsrichtlijn schrijft dat wel voor. Uit het onderzoek van het College volgt ook dat de regering de uitzonderingsmogelijkheden op het inburgeringsvereiste veel te beperkt interpreteert. Aanvragen om in aanmerking te komen voor de hardheidsclausule worden zelden ingewilligd. Zo leidt alleen aangetoonde, blijvende lichamelijke of psychische ongeschiktheid tot vrijstelling. Personen die lange tijd, maar niet blijvend ongeschikt zijn om het inburgeringsexamen af te leggen, komen al die tijd niet in aanmerking voor gezinshereniging. In het bijzonder kwetsbare groepen, zoals analfabeten, anders-geletterden en laagopgeleide vrouwen, worden door dit strikte beleid onevenredig getroffen.

Uit de [evaluatie](#) van de Wib in 2009 bleek dat het basisexamen inburgering slechts in zeer beperkte mate bijdraagt aan de integratie, zeker van groepen in een kwetsbare positie zoals analfabeten en laagopgeleide vrouwen. Het belang daarvan weegt niet op tegen de belangen van gezinsleden die hun wens om samen te wonen moeten opschorten.

Het College concludeerde dat het recht op bescherming van het gezinsleven onvoldoende is gewaarborgd.

Suggestie voor vragen:

Hoe bevordert de regering dat het beleid inzake gezinshereniging voldoet aan de internationale normen inzake het recht op bescherming van het gezinsleven?

Welke maatregelen treft de overheid om te voorkomen dat individuen in een kwetsbare positie, zoals analfabeten en laagopgeleide vrouwen, onevenredig hard getroffen worden door het inburgeringsvereiste in het buitenland door een te strikte toepassing van de hardheidsclausule?

Inburgering in Nederland

Investeren in integratie is belangrijk. Het is zowel in het belang van de migrant als van de Nederlandse staat. Het draagt bij aan het bevorderen van volwaardige deelname aan de Nederlandse samenleving, toegang tot de arbeidsmarkt en het voorkomen dat mensen in armoede terechtkomen. Eenmaal in Nederland moeten nieuwkomers (m.u.v. burgers uit de EU, Turkije en Zwitserland) op eigen kosten inburgeren en een inburgeringsexamen afleggen. Zij starten dus met een grote financiële last: een inburgeringscursus kost gemiddeld 6000 euro. Zij kunnen hiervoor een goedkope lening afsluiten bij de staat. Alleen vluchtelingen wordt de lening kwijtgescholden, indien zij slagen voor het examen.

Het CERD Comité heeft in zijn vorige rapport zijn zorg uitgesproken dat het Nederlandse integratiebeleid de primaire verantwoordelijkheid voor integratie heeft verschoven van de overheid naar de migranten. Het College deelt deze zorg en constateert dat deze sinds de vaststelling van de concludingsobservaties door het Comité niet zijn weggenomen. De regering maakt migranten in overwegende mate zelf verantwoordelijk voor het organiseren van en het dragen van de kosten voor hun inburgering. Ondanks dat de regering erkent dat integratie een “two way street” is, neemt zij niet haar deel van de verantwoordelijkheid.

Suggestie voor vragen:

Erkent de overheid haar eigen belang bij de integratie van migranten? Zo ja, welke maatregelen treft de overheid om ervoor te zorgen dat immigranten een reële kans hebben om succesvol in Nederland te integreren?

Participatieverklaring

Gemeenten zijn in 2014 gestart met de zogeheten ‘participatieverklaring’ voor nieuwkomers in Nederland. Nieuwkomers worden daarin gewezen op hun rechten en plichten en de fundamentele waarden van de Nederlandse samenleving. Momenteel vindt een proef plaats, waarbij de migrant verklaart de waarden van de Nederlandse staat te zullen uitdragen.

Aan de verplichting om ‘Nederlandse waarden uit te dragen en te verinnerlijken’ kleven verschillende bezwaren. De ratio achter deze verplichting is de dat integratie alleen kan slagen als die is gebouwd op ‘gedeelde kernwaarden’. Nog afgezien van de vraag wat dan precies ‘Nederlandse’ waarden zijn, is het niet aanvaardbaar verinnerlijking daarvan te eisen van migranten. Op grond van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienstvrijheid kan slechts kennis daarvan of respect daarvoor worden gevraagd. Deze toelichting suggereert bovendien dat migranten in Nederland er waarden op nahouden die fundamenteel verschillen van die van autochtone Nederlanders en die niet passen in de Nederlandse maatschappij. Daarmee miskent de regering de diversiteit die er bestaat

onder migranten en draagt ze bij aan stereotiepe beeldvorming van migranten. Ook miskent ze daarmee de diversiteit onder autochtone Nederlanders.

Suggestie voor vragen:

Hoe ziet de regering de participatieverklaring in relatie tot de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst?

Welke maatregelen treft de regering om te voorkomen dat van de verplichting een dergelijke verklaring af te leggen een negatieve beeldvorming van migranten uitgaat?

2. Economische, sociale en culturele rechten, non-discriminatie (art. 5 CERD)

2.1. Arbeid (artikel 5 e (i))

Discriminatie wegens ras, nationaliteit en religie bij de toegang tot de arbeid komt vaak voor

Het CERD Comité spreekt (in *Concluding observation 12 en 22*) zijn zorgen uit over het percentage werklozen onder etnische minderheidsgroepen, dat significant hoger is dan voor andere groepen en dringt aan op meer concrete en effectieve maatregelen tegen discriminatie bij de toegang tot arbeid, door onder andere bewustwordingscampagnes. In reactie daarop laat de regering weten dat het een generiek (achterstands)beleid voert op alle terreinen, inclusief dat van arbeid, en dat als dit faalt, maatregelen te zullen nemen ter verbetering van de situatie.

Uit het Jaarrapport Integratie van het SCP (2013) blijkt dat de werkloosheid onder Nederlanders van niet-westerse komaf in 2012 drie keer zo hoog was als onder autochtone Nederlanders (resp. 19 tegen 7 procent). Ook de jeugdwerkloosheid is onder niet-westerse migranten (15-24 jaar) erg hoog. Het rapport '[Verschil in Nederland](#)' van het SCP (2014) laat zien dat deze de afgelopen vijf jaar bijna is verdubbeld, van 15% naar ruim 30% in 2013. Van de autochtone Nederlandse jongeren was in 2013 13% zonder werk. Cijfers van Eurostat/OESO uit 2015 laten zien dat de werkloosheid onder etnische minderheidsgroepen naar verhouding hoog is: volgens dit onderzoek zou sprake zijn van een verschil van 27,6 procent tussen de arbeidsparticipatie van autochtonen en allochtonen (resp. 77,1% en 49% procent heeft betaald werk). Onderzoeken van onder meer het CBS naar verschillen in netto arbeidsparticipatie tussen autochtone en autochtone Nederlanders laten van recenter datum bevestigen dat er aanzienlijke verschillen zijn in arbeidsparticipatie.

Zelfs wanneer niet-westerse migranten een hoge opleiding hebben genoten, hebben zij minder kansen op een baan, zo blijkt uit de publicatie 'Sociale vraagstukken' (SCP, 2014). Het toegenomen opleidingsniveau en taalvaardigheid van de tweede en derde generatie immigranten vertaalt zich nauwelijks in banen. Discriminatie in de vorm van het verschijnsel 'gelijke kwalificaties, ongelijke posities' geldt nog sterker in tijden van economische crisis, zo constateert het SCP. Dit beeld wordt bevestigd door recent sociaalwetenschappelijk onderzoek naar discriminatie bij online databanken met cv's van werkzoekenden. De kans dat een werkgever een CV met een Arabische achternaam aanklikt blijkt 50% lager te liggen dan bij een CV met een Nederlandse achternaam. Discriminatie op achternaam bij de werving en selectie komt terug in twee oordelen van het College uit 2015. In die twee zaken werd een gekwalificeerde sollicitant afgewezen op grond van een niet-Nederlands klinkende achternaam. Toen er een nogmaals solliciteerde onder een Nederlands klinkende naam, en de ander meteen een vriend met een

Nederlandse naam liet solliciteren, volgde wel een uitnodiging voor een sollicitatiegesprek. Het College oordeelde in beide gevallen dat sprake was van discriminatie naar ras (College, oordeel 2015-43 en oordeel 2015-44).

Dat dit type discriminatie een hardnekkig fenomeen is blijkt uit het feit dat [empirisch onderzoek](#), waaronder *Liever Mark dan Mohammed (SCP)*, al in 2010 aantoonde dat werkgevers op grond van louter vooroordelen de voorkeur geven aan een autochtone kandidaat, ondanks gelijke kwalificaties en identieke cv's en motivatie. Dit gebeurt zowel door werkgevers als door arbeidsbemiddelaars, zoals uitzendbureaus. Veel meldingen bij de Anti-discriminatievoorzieningen (ADV's) en het College gaan over discriminatie op de arbeidsmarkt. In 2014 betrof 26% van de klachten bij [ADV's](#) discriminatie wegens ras, waarvan de meeste betrekking hebben op de werving en selectie.

Voor de oordelen van het College op de grond ras in de periode van 2010-2014 geldt hetzelfde. Ruim de helft (39) van de in totaal 87 uitgebrachte oordelen op de grond *ras* heeft betrekking op de werving en selectie (1 op de aanstelling, 10 op de beëindiging van de arbeidsrelatie, 13 op de arbeidsvoorwaarden en 25 oordelen op overige terreinen, inclusief discriminatie op de werkvloer). Veruit de meeste - 7 - van de oordelen op de grond *nationaliteit* bij de arbeid hebben betrekking op de werving en selectie, en 35 van de 87 arbeidsoordelen op de grond *religie* hebben betrekking op de werving en selectie (gevolgd door 7 op beëindiging van de arbeidsrelatie, 9 op arbeidsvoorwaarden en 6 op overige incl. discriminatie op de werkvloer) (zie *Bijlage voor tabel*). Ook de hoofddoek is vaak een reden om iemand niet aan te nemen, voor een baan of een stageplek (zie bijvoorbeeld oordelen 2014-65, 2014-95 en 2015-67). Het College [rapporteert ook in deze CERD-rapportage weer over](#) bedrijven die stagiaires weigeren wegens hun hoofddoek, en signaleert in 2014 zelfs een toename voor stagebedrijven, waaronder ook enkele overheidsinstellingen. In veruit de meeste van deze gevallen oordeelt het College dat sprake is van discriminatie naar godsdienst.

Aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie door de overheid

De regering onderkent inmiddels dat discriminatie naar ras en huidskleur niet slechts incidenteel voorkomt op de arbeidsmarkt. Ze heeft er bij herhaling haar afkeuring uitgesproken. De verschijning van het rapport '[Discriminatie werkt niet](#)' (Sociaal-Economische Raad, 2014) over discriminatie op de arbeidsmarkt was het startsein voor diverse acties van onder andere het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In het Actieplan discriminatie arbeidsmarkt kondigt het kabinet initiatieven en maatregelen aan die een impuls kunnen geven aan de bestrijding van discriminatie op de arbeidsmarkt. In 2015 gaat een meerjarige publiekscampagne van start met als doel de vergroting van de bewustwording en verhoging van het aantal meldingen van discriminatie. Daarnaast zijn ook enkele specifieke maatregelen ter verbetering van de positie van niet-westerse migranten aangekondigd. Deze hebben veelal betrekking op het stimuleren van diversiteit en de toeleiding tot de arbeidsmarkt, zoals een kennismakingsbijeenkomst van werkgevers met etnische minderheidsgroepen en hulp bij het vinden van een stage.

Deze maatregelen zijn echter niet gericht op het bestrijden van discriminatie en het aanpakken van de oorzaken die ten grondslag liggen aan discriminatie. Het creëren van gelijke kansen is vanzelfsprekend belangrijk en noodzakelijk, evenals de bevordering van diversiteit. Echter, om daadwerkelijk gelijke kansen te hebben, is het niet voldoende dat mensen van niet-westerse komaf een betere uitgangspositie hebben, maar is meer inzet van de regering nodig op het uitbannen van discriminatie. Zij heeft, op basis van het CERD, verplichtingen daar concrete maatregelen voor te treffen.

Er is inmiddels een aantal maatregelen gericht op de aanpak van de oorzaken van discriminatie. Zo is de Arbeidsomstandighedenwet recent gewijzigd om inspectiegegevens

over discriminatie op de werkvloer openbaar te kunnen maken, en is extra geld vrijgemaakt voor een speciale afdeling van de Inspectie SZW die tot taak heeft discriminatie op de werkvloer uit te bannen. Ook is voorzien dat de overheid contracten met werkgevers beëindigt die door de rechter zijn veroordeeld voor discriminatie en deze bedrijven van de aanbestedingsprocedure uitsluit, en *naming* en *shaming* van die bedrijven. Van die laatste twee maatregelen valt echter weinig effect te verwachten, en ook geen preventief effect, gelet op het feit dat er in discriminatiezaken nauwelijks strafrechtelijke vervolging door het OM plaats vindt. Omdat de wijziging heel recent is, zijn er nog geen gegevens over de effectiviteit.

De overheid heeft de ambitie om discriminatie te bestrijden en belangrijke stappen zijn inmiddels gezet. Op het gebied van preventie en het aanpakken van structurele oorzaken van discriminatie is nog meer inspanning vereist. De aandacht die de regering heeft voor bewustwording van discriminatie en vooroordelen (stereotypen) behoeft nadere uitwerking in concrete maatregelen, naast een publieksvoorlichtingscampagne. Het College heeft aangedrongen op trainingen over stereotypering en discriminatie voor onderdelen van de overheid die verantwoordelijk zijn voor werving, selectie en doorstroming van personeel. Hiervan kan een preventief effect uitgaan.

Suggestie voor vragen:

Hoe gaat de overheid invulling geven aan haar ambitie om naast bewuste, ook onbewuste discriminatie naar ras en religie op de arbeidsmarkt te bestrijden en geeft ze daarbij invulling aan haar voorbeeldrol?

Welke concrete maatregelen gaat de overheid nemen om te bereiken dat het OM discriminatie naar ras, nationaliteit en religie door werkgevers en stagebedrijven vaker gaat vervolgen?

Met behulp van welke specifieke maatregelen wil de overheid haar generieke antidiscriminatiebeleid voor de arbeidsmarkt aanvullen, nu blijkt dat gekwalificeerde migranten discriminatie bij de toegang tot de arbeid en stageplekken blijven ondervinden?

2.2. Onderwijs (artikel 5 e (v))

Roma en Sinti-kinderen

Schoolverzuim onder Roma en Sinti-kinderen is een veelgenoemd probleem. De [Monitor Inclusie: nulmeting](#) uit 2013 laat zien dat het langzaam beter gaat met het terugdringen van het schoolverzuim. Steeds meer leerlingen van Roma en Sinti afkomst gaan naar school en maken de school af. Toch blijft de schooluitval vanaf 15 of 16 jaar groot, bij meisjes is deze iets hoger dan bij jongens. De cultuur van de Roma en Sinti speelt een rol, maar er is ook - soms openlijke - discriminatie bij het vinden van stageplekken. Uit de monitor blijkt ook dat in de enkele gemeente die investeerde in extra aandacht voor scholing van kinderen van Roma of Sinti afkomst, meisjes wat vaker hun opleiding lijken af te ronden. De investering die het kabinet in 2010 deed om deelname aan het onderwijs te bevorderen is in 2011 [geëvalueerd](#). Hieruit blijkt dat er in korte periode noemenswaardige resultaten zijn geboekt. Veel gemeenten zagen de noodzaak om aandacht te blijven houden voor het schoolverzuim van kinderen van Roma en Sinti afkomst. Het is daarom teleurstellend dat geen nieuw budget beschikbaar is gesteld.

Suggestie voor vragen:

Wat is de huidige stand van zaken rond schooluitval van Roma en Sinti kinderen? Welke maatregelen treft het kabinet om schooluitval terug te dringen?

Hoe zorgt de overheid dat Roma en Sinti kinderen geen problemen hebben om een stage te vinden, die noodzakelijk is om hun opleiding te kunnen afronden?

Discriminatievrije schoolomgeving: Black Pete op school

Het College heeft op 4 november 2014 een oordeel gegeven over het Sinterklaasfeest op een school dat dit wordt gevierd met traditionele 'Zwarte Pieten' (Oordeel 2014-131). Een moeder spande een zaak aan tegen de school omdat die haar kinderen blootstelt aan "een racistische karikatuur". ('Zwarte Piet' heeft een donkere huidskleur en kroeshaar, is de knecht van een witte Sinterklaas, gedraagt zich dom en maakt taalfouten). Het oordeel van College luidt dat een school de zorgplicht heeft om leerlingen een discriminatievrije onderwijsomgeving te bieden. Volgens het College draagt deze combinatie van kenmerken bij aan het stereotype beeld dat mensen met een donkere huidskleur ondergeschikt en dom zijn. Daarmee heeft 'Zwarte Piet' discriminerende aspecten en is de school in de Sinterklaastijd niet discriminatievrij. Ook al is het Sinterklaasfeest en Zwarte Piet niet discriminerend bedoeld, het College is van oordeel dat er een discriminerend effect van 'Zwarte Piet' uitgaat. Toch luidt het oordeel dat de school in 2014 niet in strijd handelde met zijn zorgplicht die het heeft volgens de gelijkebehandelingswetgeving, omdat het schoolbestuur in een spanningsveld zit doordat het maatschappelijk debat over zwarte piet nog volop gaande is. Maar in 2015 moet de school er wel voor te zorgen dat de schoolomgeving ook in de Sinterklaastijd discriminatievrij is. Het gaat er niet om, om de figuur 'Piet' af te schaffen. Het gaat erom de figuur zodanig aan de kinderen op school te presenteren dat die is ontdaan van negatieve stereotypelingen.

De VOS/ABB (onderwijskoepel) heeft in 2014 geadviseerd 'Zwarte Pieten' een andere kleur te geven ten behoeve van een discriminatievrije en respectvolle leeromgeving.

Kinderen van migranten uit Midden- en Oost Europa

Er zijn in Nederland ongeveer 41.000 kinderen uit Midden- en Oost-Europese landen ingeschreven in het bevolkingsregister (ongeveer 24.000 uit Polen, ongeveer 4700 uit Bulgarije en ongeveer 4100 uit Roemenië ongeveer 4100). Uit verkennend onderzoek '[Poolse, Bulgaarse en Roemeense kinderen in Nederland](#)' (SCP, 2014) blijkt dat het regelmatig heen en weer reizen van deze migranten tussen het herkomstland en Nederland, en ook het feit dat zij vaak binnen Nederland verhuizen, zijn weerslag heeft op hun schoolprestaties en hun welzijn. Vooral tieners hebben een achterstand op school door taalproblemen en onderbrekingen. Door een combinatie van verhuizingen, armoede, slechte woonomstandigheden, gebroken gezinnen en ouders die veel werken, zijn er risico's voor ontworteling en onthechting, wat weer kan leiden tot probleemgedrag en ontsporing.

Een knelpunt dat in het verkennend onderzoek genoemd wordt, is het gebrek aan middelen om de achterstanden van leerlingen van Poolse afkomst in het basisonderwijs weg te werken. Poolse migranten in Nederland hebben vaak een hoog opleidingsniveau. Dat heeft tot gevolg dat de school waar hun kinderen naar toe gaan geen extra geld krijgen voor ondersteuning, terwijl dit volgens de geïnterviewde docenten wel nodig is.

Suggestie voor vragen:

Welke maatregelen treft het kabinet om te verzekeren dat kinderen uit en Midden- en Oost-Europese landen hun recht op onderwijs kunnen genieten?

2.3. Huisvesting (artikel 5 e (iii))

Woonwagenstandplaatsen

In haar rapport aan het CERD Comité geeft de regering aan dat ze discriminatie in huisvesting actief bestrijdt. Gemeenten en de rijksoverheid zouden op dit terrein meer aandacht moeten besteden aan hun eigen rol.

In 2014 is aan het College de vraag voorgelegd of het 'uitsterfbeleid' voor woonwagenbewoning van de gemeente Oss discriminerend is. Het 'uitsterfbeleid' houdt in dat de gemeente vrijkomende plaatsen op een woonwagencentrum niet opnieuw ter beschikking stelt aan andere bewoners. Dit leidt er uiteindelijk toe dat de woonwagencentra in de gemeente verdwijnen, waardoor de kinderen van de woonwagenbewoners niet zelfstandig in een woonwagen kunnen gaan wonen. Het College stelt vast dat woonwagenbewoners zich vanwege hun cultuur als etnische groep onderscheiden en daarmee vallen onder de grond 'ras of etnische afkomst'. Het College oordeelde dat het uitsterfbeleid de kern van de woonwagencultuur aantast, omdat het leven in woonwagens een essentieel onderdeel van deze cultuur uitmaakt. En daarmee is het beleid discriminerend (College, oordeel 2014-165 en oordeel 2014-167). Ook in een zaak over het woonwagenbeleid van de gemeente Vlaardingen oordeelde het College dat het gevoerde 'uitsterfbeleid' discriminerend is (College, oordeel 2015-61).

Suggestie voor vraag:

Welke maatregelen treft het kabinet om ervoor te zorgen dat gemeenten woonwagenbewoners in staat stellen in hun woonwagens te blijven wonen?

2.4. Toegang tot openbare gelegenheden en/of diensten (artikel 5 (f))

Er zijn signalen dat discriminatie bij het aanbieden van goederen en diensten voorkomt in Nederland. Dit blijkt uit discriminatieklachten die bij het College worden ingediend. Tussen april 2010-2014 hadden 130 oordelen van het College op de gronden ras, nationaliteit en religie betrekking op discriminatie bij het aanbieden van goederen en diensten. Verschillende bedrijven hebben geweigerd babymelk te verkopen aan klanten, puur op grond van een Aziatisch uiterlijk (College, oordeel 2014-26 en oordeel 2014-55). In verband met een melkpoederschandaal in China, is de vraag naar Nederlandse babymelkpoeder sterk gestegen in 2014 en 2015. Veel winkel stellen een beperking in van het aantal pakken melkpoeder dat klanten per persoon mogen kopen en sommige winkels weigeren te verkopen aan personen met een Aziatisch uiterlijk als ze menen hierin een eerdere klant te herkennen.

Discriminatie in het uitgaansleven blijft bijzonder hardnekkig. Uit een bijeenkomst over discriminatie door horecagelegenheden die het College organiseerde, en uit diverse onderzoeken van onder meer ADV's in het gehele land, blijkt dat discriminatie op grond van afkomst en huidskleur door portiers en beveiligers in de horeca nog steeds op grote schaal voorkomt, in het hele land. Het College heeft hierover verschillende oordelen gegeven (onder meer in oordeel 2014-22, 2014-76).

De overheid heeft weliswaar diverse inspanningen geleverd om horecagelegenheden dit zelf te laten aanpakken maar deze hebben onvoldoende resultaat gehad. Een recente publicatie zet de bestuursrechtelijke maatregelen die gemeenten tot hun beschikking hebben op een rij. Het doel is dat gemeenten het discriminatieverbod beter kunnen handhaven. Het effect hiervan is nog niet bekend.

Suggestie voor vraag:

Wanneer zijn de resultaten bekend van de maatregelen om betere handhaving van het verbod van discriminatie in de horeca te bewerkstelligen?

3. Discriminatie in Caribisch Nederland (artikel 6)

Het CERD Comité heeft al eerder aangedrongen op het verschaffen van volledige informatie over de implementatie van het Verdrag in het Caribisch deel van Nederland. Nederland heeft echter nog steeds niet gerapporteerd over naleving van de verdragsverplichtingen in dit deel van Nederland. Het College heeft geen informatie over de naleving van CERD op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, de openbare lichamen in Caribisch Nederland.

Suggestie voor vraag:

Welke stappen gaat de regering zetten om de naleving van CERD in Caribisch Nederland te garanderen en hoe gaat ze hierop toezien?

4. Bestrijding van vooroordelen en stereotypen (artikel 7 CERD)

Jongeren

Niet alleen op school hebben jongeren te maken met etnische stereotypering. Het vindt ook daarbuiten plaats: op sociale media, op straat en in voetbalstadions. Het College heeft er de regering bij verschillende gelegenheden op gewezen dat bewustzijn van discriminatie en stereotyperingsmechanismen een prominente plaats dient te krijgen in het primair en secundair onderwijs en in het voortgezet (beroeps) onderwijs. Dit kan door dit onderwerp een vaste plaats te geven in het bestaande burgerschapsonderwijs, of door dit als onderdeel van mensenrechteneducatie op te nemen in de kerndoelen van het onderwijs. De herziening van het onderwijscurriculum die de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap momenteel laat uitvoeren, besteedt geen aandacht aan mensenrechteneducatie, waarin aandacht voor discriminatie en onderliggende stereotypen bij uitstek past.

Professionals

Etnische stereotypen spelen onmiskenbaar ook een rol in het werk van professionals, bijvoorbeeld in het politiewerk ('etnisch profileren') en in de beoordeling van rechters van verdachten met een migrantenachtergrond, zo blijkt onder meer uit wetenschappelijk onderzoek '[Etnisch gerelateerde verschillen in de straftoemeting](#)' (H. Wermink *et al.*, 2015) dat is uitgevoerd in opdracht van de Raad van de Rechtspraak. De tot nu toe genomen initiatieven die verandering moeten brengen in etnische profilering bij de politie die door empirisch onderzoek is vastgesteld, zijn volgens betrokkenen, waaronder hoge politiefunctionarissen, onvoldoende. Daarom zou de regering voor bewustwording van discriminatie en stereotypen niet alleen moeten investeren in algemene publieksbewustwordingscampagnes. Zij zou ook meer gericht moeten investeren in de deskundigheidsbevordering van relevante beroepsgroepen zoals docenten, ambtenaren van gemeenten, politiefunctionarissen en leden van de rechterlijke macht. Deze zouden getraind moeten worden in het bewust worden van de effecten van (eigen en andere) stereotyperingen op hun waarneming en handelen. Daarvan gaat een preventieve werking van uit. Zo'n stereotypentraining wordt onder meer aangeboden door het College voor de Rechten van de Mens ('*Selecteren zonder vooroordelen*'). Enkele gemeenten hebben een dergelijke training al aan hun ambtenaren aangeboden.

Suggestie voor vraag:

Wat doet de overheid aan de stereotypenbestrijding in het kader van deskundigheidsbevordering van relevante beroepsgroepen als docenten, politiefunctionarissen en leden van de rechterlijke macht?

V. Appendix (Cijfers van het College over discriminatie, 2010-2014)

Cijfers over discriminatie in Nederland, april 2014 - december 2014 (Bron: Het College voor de Rechten van de Mens).

Tabellen 1 en 2: verzoeken om oordelen en uitgebrachte oordelen bij het College over de gronden ras, nationaliteit en religie, en intersectie van ras met een andere grond.

Tabel 3: oordelen over de grond religie, uitgesplitst naar type religie.

Tabel 4: oordelen op de terreinen arbeid en aanbieden van goederen en diensten, uitgesplitst naar fasen.

Tabel 1: verzoeken om een oordeel over de gronden, ras, nationaliteit en/of godsdienst, april 2010-december 2014

	2010 (vanaf april)	2011	2012	2013	2014	Totaal
Aantal verzoeken over de grond ras*	47	71	83	73	77	351
Aantal verzoeken over de grond nationaliteit	8	30	53	31	28	150
Aantal verzoeken over de grond religie	25	54	41	32	28	180
Aantal verzoeken over twee of drie van de volgende gronden: ras, nationaliteit en religie	15	25	15	9	6	70
Totaal	95	180	192	145	139	751

Tabel 2: Oordelen over de gronden ras, nationaliteit en/ of religie, april 2010 - december 2014

	2010 (vanaf april)	2011	2012	2013	2014	Totaal
Aantal oordelen over de grond ras*	22	31	32	29	31	145
Aantal oordelen over de grond nationaliteit	3	5	12	14	11	45
Aantal oordelen over de grond religie	13	19	17	19	18	86
Aantal oordelen over twee of drie van de volgende gronden: ras, nationaliteit en religie	10	11	4	3	4	32
Totaal	48	66	65	65	64	308

* Dit betreft alleen de zaken over de grond ras (niet in combinatie met nationaliteit en religie). Het is mogelijk dat het zaken betreft waarbij ook andere gronden aan de orde zijn, zoals leeftijd en geslacht.

Tabel 3: Oordelen over de grond religie: religie van verzoeker, april 2010-december 2014

	Aantal oordelen over de grond religie *
Christelijk	6
Islamitisch	61
Joods	3
Hindoe	0
Boeddhist	0
Geen religie	3
Andere religie	1
Onbekend	12
Totaal	86

* Dit betreft alleen de zaken over de grond religie (niet in combinatie met nationaliteit en ras). Het is mogelijk dat het zaken betreft waarbij ook andere gronden aan de orde zijn, zoals leeftijd en geslacht.

Tabel 4: oordelen op de terreinen arbeid en aanbieden van goederen en diensten, uitgesplitst naar fasen

		Aantal oordelen over de grond ras */**	Aantal oordelen over de grond nationaliteit	Aantal oordelen over de grond religie	Aantal oordelen over twee of drie van de volgende gronden: ras, nationaliteit en religie	Totaal
Arbeid	werving & selectie	39	7	35	6	87
	aanstelling	1	0	0	1	2
	beëindiging arbeidsrelatie	10	1	7	3	21
	arbeidsvoorwaarden	13	2	9	5	29
	overig of niet verder gespecificeerd inclusief arbeidsomstandigheden	25	1	7	6	39
Goederen en diensten	een van de dicta is op het gebied van goederen en diensten; incl. studie- en beroepskeuze advies	56	34	28	12	130
Overig	overig of niet verder gespecificeerd: bv vrije beroep & sociale bescherming	13	0	1	6	20

* Dit betreft alleen de zaken over de grond ras (niet in combinatie met nationaliteit en religie). Het is mogelijk dat het zaken betreft waarbij ook andere gronden aan de orde zijn, zoals leeftijd en geslacht.

** Het totaal aantal zaken is lager dan 145 (het aantal oordelen in deze periode over de grond ras): een oordeel kan meer gronden terreinen betreffen.